

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

8
2023

Tosh o'rmoni
(Navoiy viloyati)

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 426 sahifa, 30-avgust, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'zR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinova, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va

innovatsiyalar departamenti rahbari

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq Markazi xorijiy hamkorlik bo'yicha mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zR Tabiat resurslari vazirligi,
O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

JSTga a'zolik Yangi O'zbekistonni jahon iqtisodiyotiga olamshumul integratsiyalashtiradi	6
Muxiddin Kalonov , i. f. d., professor	
O'zbekistonda ipakchilik sanoatining rivojlanish strategiyalari samarasi.....	11
Jumayev Olimjon Sadulloevich , tadqiqotchi	
"Yashil" iqtisodiyot va uni shakllantirish masalalari.....	18
Yokubjanov Doniyor Islom o'g'li , tayanch doktorant	
Suv ta'minot korxonalarining biznes jarayonlari bo'yicha asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI)ni baholash.....	24
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich , PhD	
O'zbekiston fond bozorida investorlarning pul mablag'larini jalb qilish mexanizmlaridan foydalanish.....	27
Karimov Akramjon Ikromjon o'g'li , PhD	
Ishchi kuchi bozorining amal qilish metodologiyasi	34
Mamaraximov Bekzod Erkinovich , i. f. n., dotsent	
Yashil turizmni rivojlantirish va takomillashtirish istiqbollari.....	39
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna , kafedra o'qituvchisi	
Suv resurslaridan foydalanishning samaradorligini baholashga yondashuvlar.....	44
Axmedov Sayfullo Normatovich , t. f. n., mustaqil tadqiqotchi	
Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish sohasining holati va innovatsion rivojlanish tendensiyalari tahlili.....	50
Berdiyev Anvar Abduraxmonovich , tayanch doktorant	
Mamlakatimizda markaziy bank monetar siyosatini amalga oshirishning amaliy holati	56
G'aybullayeva Zilola Raxmatullo qizi , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari kapitalidagi mavjud davlat ulushlarini kamaytirish	61
Olimjanova Nigora Alisherovna , mustaqil izlanuvchi	
Infratuzilmaviy investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda islom moliya bozorining roli.....	65
Saydirasulov Laziz Alimovich , doktorant	
Balansning tarkibiy tuzilishi va unga ta'sir etuvchi omillar	71
Tulayev Mirzakul Salamovich , kafedra dotsenti; Axmedov Akbarali Sultonmurodovich , i. f. n (PhD)	
Интеграция современных информационных систем в аудит бюджетных организаций	78
Урдабаев Жарылкап Ермакбаевич , независимый исследователь	
Формирование и использование ресурсного потенциала промышленных предприятий.....	83
Махмудов Носир Махмудович , д. э. н., профессор; Фозилова Фирангиза Комиловна , докторант	
Qishloq xo'jaligi ekinlarining yovvoyi ajdodlarini genofond sifatida asrash va ulardan samarali foydalanish zarurati.....	89
Sherali Xolliyev , kafedra o'qituvchisi	
Turizmni rivojlantirishda axborot texnologiyalarning o'rni	94
Yuldasheva Dilnoza Ulugbekovna , mustaqil tadqiqotchi	
Sanoat klasterlarini tashkil etish va boshqarishning o'ziga xos jihatlari.....	99
Xakimov Ziyodulla Axmadovich , dotsent; Axmadova Rayxona Jasurbek qizi , tadqiqotchi	
"Universitet-ishlab chiqarish" integratsiyasi sharoitida oliy o'quv yurtlarining innovatsion rivojlanishini boshqarishning nazariy qoidalari.....	103
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi , iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent	
Farmatsevtika sanoati raqobatbardoshligini oshirishda farmatsevtikaga ixtisoslashgan erkin iqtisodiy zonalardan foydalanishning xorij tajribasi.....	108
Abdiyeva Flora Botir qizi , tayanch doktorant	
Hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga ilmiy yondashuvlar	114
Abdullayev Farxod Ozodovich , mustaqil tadqiqotchi	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishda fiskal va monetar qoidalardan foydalanishning nazariy jihatlari	119
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Analyzing the Impact of External Debt on The Financial Security of the Country	125
Sanakulova Barnogul Rizakulovna , Doctor of Economic Science, Professor;	
Jamolov Mirzabek Mirjalil ugli , Senior researcher	

Sanoat korxonalarining iqtisodiy o'sishi va barqaror rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	129
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
Digital Advertising Oasis: Qatar's E-Marketing Revolution	133
Mirziyo Sodikov Odiljon ogli	
Tikuv-trikotaj korxonalari faoliyatida marketing tadqiqotlaridan foydalanishning SWOT tahlili	138
Ro'zmamatov Abbas Tolibjon o'g'li, magistrant	
Xorijiy investitsiyalar oqimiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash uchun ekonometrik regression model tuzish.....	144
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li, tayanch doktorant	
Eksport – mamlakat iqtisodiy o'sishiga ta'sir etuvchi asosiy omil sifatida	151
Sharifi Ahmad Sakhrob, mustaqil izlanuvchi	
Роль цифровизации туристической отрасли в повышении её экспортного потенциала страны	156
Суюнова Фотима Баходир кизи, базовый докторант	
Surxondaryo viloyati iqtisodiyotiga kiritilgan xorijiy investitsiyalar prognozi	161
Xatamov Nurbek Ochildiyevich, erkin tadqiqotchi	
Inson kapitalini oshirishda xodimlarni o'qitish va rivojlantirishning o'rni.....	169
G'aniyeva Dilnoza Baxriddin qizi, doktorant	
Совершенствование порядка исчисления и уплаты акцизного налога в Узбекистане	174
Жуманиязова Феруза, PhD, доцент	
Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankidan investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	179
Mamatov Bahromjon Shavkatovich, dotsenti, PhD	
Davlat-xususiy sherikligini rivojlantirishning xorijiy tajribalari	184
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna, mustaqil izlanuvchi, i. f. f. d. (RhD)	
Banklar moliyaviy barqarorligini ta'minlashda makroprudensial siyosatning o'rni.....	190
Nilufar Sharipova, PhD	
Dunyoda qorako'l teriga bo'lgan talabning pasayishi: sabab va oqibatlar	197
Nurillayev Jamoliddin Yarashevich, doktorant, i. f. n., dotsent	
Mehnat resurslarini faoliyatini tashkil etishning mezonlari va ko'rsatkichlari.....	201
O'roqov Mamurali Odil o'g'li, tayanch doktorant	
Biznes loyihalarini moliyalashtirishning xorij tajribasi	208
Razzaqov Jasur Hamraboyevich, dotsent, PhD	
Сравнительный анализ методов оценки финансирования инновационных разработок предприятие.....	212
Рузиева Дилноза Абдусаматовна, независимый исследователь	
IPOning muvaffaqiyatlilik darajasini aniqlash metodikasini takomillashtirish yo'llari	216
Saydullayev Shaxzod Sherzodovich, PhD	
Источники финансирования стартап-проектов и способы их привлечения	222
Хажиев Бахтиёр Душабоевич, dotsent, iqtisodiyot fanlari nomzodi	
Tashqi iqtisodiy munosabatlar sharoitida tashqi savdo va bojxona mexanizmlarini tartibga solish masalalari	227
Adizov Sardor Rashidovich, mustaqil izlanuvchi	
Shaxsning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash strategiyasini ishlab chiqish	231
Mamatov Sardor Axmatjonovich, mustaqil tadqiqotchi	
Malayziya iqtisodiyotida Islom kapital bozori ahamiyatining tahlili.....	238
Abrorov Sirojiddin Zuxriddin o'g'li, PhD	
Анализ современного состояния предприятий топливно-энергетического комплекса Узбекистана	243
Мирзахалилова Азизахон Алишеровна, докторант	
Moliyaviy savodxonlik orqali fond bozori savdolarida institutsional investorlar faolligini oshirish	249
Sultanov Maxmud Axmedovich, dotsent, PhD	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tashqi bozorlarga yetkazib berishda tijorat standartlarining o'rni	254
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li, PhD; Fayzullayev Shuhrat Sherali o'g'li, tayanch doktorant	
Особенности использования системно-процессного менеджмента в развитии зеленой экономики	259
Отакулов Махамаджон Каримович, PhD, и.о. доцент	
Milliy turizm tarmog'ida raqobat ustunliklarini aniqlashning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	264
Xalilov Sirojiddin Sherali o'g'li, PhD	
Sut mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarida "yashil marketing" strategiyalari.....	268
Eshmatov Sanjar Ashirqulovich, mustaqil tadqiqotchi, i.f.f.d.(PhD)	

O'zbekiston Respublikasida kredit mexanizmini takomillashtirish imkoniyatlari	272
Gadoyev So'hrob Jumakulovich , PhD, dotsent	
Влияние инвестиционной политики на инновационную деятельность в Республике Корея	277
Алимова София Розумбаевна , независимый исследователь	
Hududlarda oliy ta'lim va mehnat bozori integratsiyasi yo'nalishlarini takomillashtirish.....	282
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich , tayanch doktorant	
Bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy potentsialni rivojlantirish.....	290
N. N. Ismatullayeva , tayanch doktorant	
Mahalliy byudjet daromadlari shakllanishi va muammolarining amaliy holati va tahlili.....	293
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD	
Temir yo'l transportidan samarali foydalanishning ekonometrik tahlili.....	298
Shakarova Dilfuza Ruzimuratovna , tayanch doktorant	
Формирование кредитного портфеля современного коммерческого банка.....	304
Жураева Нодира Фузулий кизи , ассистент кафедры	
Logistika kompaniyalarida yuklarni sug'urtalashni takomillashtirish yo'llari	310
G. Abduvosidova , kafedra o'qituvchisi	
Tumanlar va tadbirkorlikning rivojlanish darajalarini baholash uslublari.....	315
Nazarov Shohbek Isroilovich , magistrant	
Shaxsning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash strategiyasini ishlab chiqish	320
Mamatov Axmetjon Atajanovich , professor; Allaberganov Zakir Gayibovich , dotsent	
Moliya tizimini barqarorlashtirishda mahalliy budjetlarning imkoniyatlarini oshirish masalalari	327
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD; Eshonqulov Asliddin Mamatmurod o'g'li , magistrant	
Byudjetdan tashqari mablag'lari samaradorligini oshirishda davlat xaridlarining roli	330
Norov Akbar Ruzimamatovich	
Fond bozorini rivojlantirishning mamlakat iqtisodiy o'sish jarayonlari bilan bog'liqligi	335
Xoliqov Ulug'bek Rustamovich , t.f.n.	
Sun'iy intellektning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri: xorijiy tajriba	341
N.N.Ro'ziyev	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishda investitsion loyihalarni jalb qilishning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	350
Astanov Sherzod Rustamovich , mustaqil tadqiqotchi	
Assessing the Impacts of Modern Models for Increasing Textile Product Exports through Green Strategies.....	356
Nosirova Charos	
MDH mamlakatlarida islom moliyasini rivojlanish istiqbollari	364
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna , tayanch doktorant	
Qayta ishlash sanoati korxonlarini iqtisodiy samaradorligini oshirishning zamonaviy yo'llari	369
Abduxamidova Gulxayo , tadqiqotchi	
Mintaqa iqtisodiyotiga kiritilayotgan xorijiy investitsiyalar statistik tahlili	374
Xatamov Nurbek Ochildivich , erkin tadqiqotchi	
Международный опыт развития регионов путем привлечения инвестиций через рынок капитала	380
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи , докторант	
Искусственный интеллект как инструмент управления человеческими ресурсами	386
Хайдарова Малика Шакирджановна , преподаватель кафедры	
Surxondaryo viloyatida kichik tadbirkorlik rivojlanishining iqtisodiy-statistik tahlili	396
S.T.Toshaliyeva , PhD	
Jahon Savdo Tashkiloti faoliyati va unga a'zo bo'lish xususida.....	403
Ruzibayev Jahongir Nodirovich , tadqiqotchi	
Xufiyona iqtisodiyot ulushining oshishi O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy xavfsizligiga bevosita tahdid sifatida.....	407
Nabiyev Feruz Nurmurodovich , tadqiqotchi	
Anoerob qayta ishlash jarayonini elektr impulsli ishlov berish	412
Imomova Nodira Shavkatovna tadqiqotchi, Sultonov Mansur Qilichevich PhD	
Milliy transport infratuzilmasini takomillashtirish.....	416
Xashimova Naima Abitovna , i.f.n., professor; Ergashev Shoxrux Vosiljon o'g'li assistent	
Korxonalar faoliyatida internet – marketing texnologiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslar.....	421
M.A.Saparova , talaba	

TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT TEKNOLOGIYALARNING O'RNI

Yuldasheva Dilnoza Ulugbekovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada turizm sohasida axborot texnologiyalaridan foydalanishning roli va turistik tarmoqlarda axborot texnologiyalarini joriy etish va tarqatish jarayoni ko'rib chiqiladi. Axborot tizimlari va ularning tarkibiy qismlarining turizm industriyasi rivojlanishiga ta'siri o'rganilmoqda.

Kalit so'zlar: axborot texnologiyalari, turizm, axborot, turistik xizmatlar, raqobatbardoshlik.

Аннотация: В статье рассматривается роль использования информационных технологий в сфере туризма. Рассмотрен процесс внедрения и распространения информационных технологий в туристических сетях. Изучается влияние информационных систем и их компонентов на развитие туристической отрасли.

Ключевые слова: информационные технологии, туризм, информация, туристические услуги, конкурентоспособность.

Abstract: The article examines the role of the use of information technology in the field of tourism. The process of introduction and dissemination of information technologies in tourist networks is considered. The influence of information systems and their components on the development of the tourism industry is being studied.

Key words: information technologies, tourism, information, tourist services, competitiveness.

KIRISH

Toshkent viloyatining turizm salohiyatini yanada rivojlantirish, turizm salohiyati yuqori hududlarning o'zaro bog'liqligini ta'minlash orqali turistlar sayyohati uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, viloyatning o'ziga xos tabiiy hududlarida yangi turizm yo'nalishlarini tashkil etish, turistlar oqimini yanada ko'paytirish, zamonaviy turizm infratuzilmasining jadal rivojlanishini ta'minlash, shuningdek, turizm yo'nalishlaridagi tadbirkorlik sohasiga ushbu hududlar aholisini keng jalb qilish maqsadida Vazirlar Mahkamasining qarori, 31.12.2019-yildagi "2019 – 2021-yillarda Toshkent viloyatida turizm sohasini jadal rivojlantirish to'g'risida"gi 1053-son qarori qabul qilindi. [7]

Bugungi kunda turizm sanoati jahon iqtisodiyotining eng yirik va jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Turizmning global rivojlanishi iqtisodiyotning transport, savdo, aloqa, qurilish, qishloq xo'jaligi, iste'mol tovarlari ishlab chiqarish va boshqalar kabi tarmoqlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu bois rivojlangan turizm industriyasini yaratish har qanday davlat iqtisodiyoti uchun katta ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Beyker va Crompton (2000) ma'lumotlariga ko'ra, turizm va dam olish sanoatida sifatga oid adabiyotlar 1960-yillarning boshlariga to'g'ri keladi. Turizmga oid adabiyotlarda sayohatchilar o'z ta'tillarida ko'rsatiladigan xizmatlarning mohiyatini, turistik agentliklar sifatini, mehmonxonalar sifatini va hokazolarni qanday baholashlarini tushunishga turli urinishlar topilgan. Boshqa tomondan, Frochaux (2004) ta'kidlaganidek, turizmning tabiati xizmatlar, u utilitar xizmatlarni sotish bo'ladimi yoki mijozlar bir qator chuqur talablarga javob bera oladigan xizmatlarning narxi bo'ladimi, ularni baholashni ancha qiyinlashtiradi [11].

Tur menejerlari o'z xizmatlarining xarakterini va mijozlarning sodiqligiga ishonchni yaxshilashga intilishadi, bu sa'y-harakatlar turistik sodiqlikning yuqori darajalariga olib keladi. Sodiqlik mijozlar belgilangan joyga qaytib, uni boshqalarga taklif qilishadi [11]. Agar xizmat ishlamas, bu tashkilot uchun halokatli bo'lishi mumkin, chunki mijozlar xizmat ko'rsatish rad etilishiga duch kelganda yuqori sifatli xizmat ko'rsatuvchi provayderni qidiradi. Biroq, xizmat ko'rsatish bilan bog'liq muammolarga duch kelgan mijozlar orasida qoniqlik ta'rifini olgan odamlar xizmat ko'rsatuvchi provayderga sodiqlik bo'lish ehtimoli ko'proq [12].

Sifatli xizmat ko'rsatishda dastlab mahsulotning an'anaviy ishlab chiqarish modeliga, mahsulotni ishlab chiqarishda ishlatiladigan materiallarning sifatiga, ishlab chiqaruvchi sifatli mahsulotlarni olib keladi. Bu jarayon, savdo xodimlariga qaratilgan. Bu borada Christian Gronrus (1978) xizmat sifatining yana uchta muhim jihati taklif qiladi: texnik sifat (nima), funksional sifat (qanday qilib) va xizmatni umumiy idrok etish. Texnik sifat – bu xizmat ko'rsatuvchi provayder tomonidan taqdim etilgan haqiqiy xizmat hisoblanadi. Mazkur funksiyaning sifati xizmat ko'rsatishning ifodasidir, buyrtmachi xizmat ko'rsatuvchidan sifatli bajarilgan ishni qabul qilib oladi [10]. Parasuraman, Zeithaml va Berry (1985) keng ko'lamli operatsiyalar bilan turli innovatsion tadqiqotlarini o'tkazganidan so'ng, xizmat sifatining 10 ta o'lchovini yaratdilar. Parasuraman, Zeithaml va Berri tomonidan ishlab chiqilgan xizmat sifati parametrlari, xizmat ko'rsatish bo'limiga bog'liq bo'lmagan holda quyidagilarni o'z ichiga oladi: moddiy qiymat (xizmat ko'rsatishning jismoniy isboti), ishonchlik (izchil ishlash va ishonchlikni ifodalaydi), sezgirlik (xodimlarning xizmat ko'rsatishga tayyorligi haqida), kompaniya turli iste'molchilar uchun o'z tilini o'rnatishi kerak), ishonchlik (ishonchlik, ishonchlik, halollik), xavfsizlik (xavfsizlik, xavf yoki shubha yo'q), mijozlarni tushunish (mijozlarning ehtiyojlarini tushunish). 1988 yilda keyingi ishda Parasuraman, Zeithaml va Berri o'zlarining o'lchovlar ro'yxatini beshtaga qisqartirdilar, oldingi o'lchovlarning bir qismini toifaga kiritdilar. SERVQUAL vositalari iste'molchilarning ma'lum bir xizmatga nisbatan kutishlari va tasavvurlarini o'lchash uchun mo'ljallangan. Ushbu besh o'lchov quyidagilardir: Ishonch (xodimlarning bilimi va ishtiyoqi va ularning ishonch va ishonchni ilhomlantirish qobiliyati), hamdardlik (g'amxo'rlik, kompaniyaning mijozlarga shaxsiy e'tiborini qaratish qobiliyati), Ishonchlik (kafolatlangan xizmatlarni izchil va aniq taqdim etish qobiliyati), Mas'uliyat (mijozlarga yordam berishga va qisqa xizmat ko'rsatishga tayyorlik), moddiy qiymat (jismoniy obyektlar, uskunalar, odamlar va aloqa materiallari mavjudligi) [9].

Akbabaning mehmonxona xizmati sifati bo'yicha olib borgan tadqiqotiga ko'ra, xizmat sifatining beshta o'lchovida "moddiy qiymat" umumiy xizmat sifatini eng yaxshi bashorat qiluvchi omil bo'lganligini aytish mumkin [8].

TAHLIL VA NATIJALAR

Turizm xizmatlari bozori zamonaviy aloqa vositalari va axborot texnologiyalari tomonidan taqdim etilgan imkoniyatlarga asoslanadi. Turistik mahsulotni amalga oshirish xususiyatlari tegishli axborot ta'minotisiz to'liq bozor haqida gapirishga imkon bermaydi. Axir, turistik xizmatlarni ishlab chiqaruvchilar o'rtasidagi aloqani ta'minlaydigan axborot oqimlari sanaladi. Axborot texnologiyalari nafaqat ma'lumotlar oqimi, balki xizmatlar va to'lovlar shaklida ham ishlaydi. Mehmonxonalarni bron qilish, avtoulavlarni ijaraga olish, paketli turlar va aviakompaniya o'rindiqlari kabi xizmatlar turistik agentlarga yuborilmaydi, ular o'z navbatida mahsulotlarni iste'molchilarga sotilmaguncha saqlamaydilar. Faqatgina ushbu xizmatlarning mavjudligi, narxi va sifati haqidagi ma'lumotlar uzatiladi va foydalaniladi.

Shuning uchun ham xalqaro, ham ichki turizm sanoati axborot texnologiyalarini doimiy ravishda qo'llash sohasidir. Turizmda foydalaniladigan axborot texnologiyalari tizimi kompyuter bron qilish tizimi, telekonferensaloqa tizimi, videotizimlar, kompyuterlar, boshqaruv axborot tizimlari, aviakompaniyalarning elektron axborot tizimlari, elektron pul o'tkazmalari, telefon tarmoqlari, aloqa vositalari va boshqalardan iborat. Shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, ushbu texnologiyalar tizimi sayyohlik agentliklari, mehmonxonalar yoki aviakompaniyalar tomonidan alohida emas, balki ushbu barcha sektorlar tomonidan tizimli va birgalikda qo'llaniladi.

Bundan tashqari, turizmning alohida sektorlari tomonidan axborot texnologiyalari tizimidan foydalanish boshqa barcha tarmoqlar uchun katta ahamiyatga ega. Masalan, mehmonxonaning ichki boshqaruv tizimlari kompyuterning keng miqyosli tarmoqlariga ulangan bo'lishi mumkin, bu esa o'z navbatida mehmonxonani bron qilish tizimlari bilan aloqa qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi yoki muqobil ravishda mehmonxona tarmoqlari sayyohlik agentliklariga ularning kompyuterlari orqali kirishlari mumkin.

Shunday qilib, turizm keng tarqalgan integratsiyalashgan axborot texnologiyalari tizimi haqida gapirish mumkin. Integratsiyalashgan axborot tizimi – bu tashkilot va uning tarkibiy bo'linmalari yoki ushbu tashkilotga tegishli bo'lgan korxonalar va firmalar rahbariyatiga tezkor va ishonchli ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash va taqdim etish uchun texnik, iqtisodiy, sotsiologik, ma'muriy va boshqa vositalar to'plamidir. Vakolatli qarorlar qabul qiladi va ularning bajarilishini nazorat qiladi [1].

Bundan kelib chiqadiki, turizm sohasida o'zaro bog'langan kompyuter va kommunikatsiya texnologiyalari tizimi samarali faoliyat ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, turizm sanoatining alohida tarmoqlari bir-biri bilan chambarchas bog'langan, chunki ko'plab tur ishlab chiqaruvchilar bir-biri bilan u yoki bu tarzda o'zaro aloqada bo'ladilar.

Sayyohlik agentliklari va turoperatorlar ham axborot texnologiyalaridan faol foydalanmoqda. Ularning faoliyatini va samarali ishlashini kompyuter rezervlash tizimlari, video tizimlar va boshqa texnologik vositalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Butun dunyo bo'ylab kompyuterga asoslangan bronlash tizimlari butun turizm sanoatiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Kompyuter bronlash tizimlari nafaqat havo xizmatlarini, balki mehmonxonalarda tunash, kruiz sayohatlari, turar joy, valyuta kurslari, ob-havo ma'lumotlari, avtobus va temir yo'l xizmatlari va boshqalar haqida ma'lumot beradi. Bunday tizimlar turning barcha asosiy segmentlarini bron qilish imkonini beradi – mehmonxona xonalari va transferlardan tortib ekskursiyalar va sug'urta polislarini sotib olishgacha.

Darhaqiqat, ular butun turizm sektori uchun eng muhim tarqatish tarmoqlarini taklif qiluvchi universal axborot tizimiga qo'shiladi. Yagona elektron ulanish orqali sayyohlik agentliklari o'z yetkazib beruvchilaridan barcha turdagi xizmatlarning mavjudligi, narxi, sifati, kelish va jo'nash vaqtlari haqidagi ma'lumotlarga ega bo'ladi. Bundan tashqari, sayohat agentliklari bron qilish va tasdiqlash uchun ushbu ma'lumotlar bazalariga murojaat qilishadi.

Axborot tizimlarining ishlashi va samaradorligi turistik xizmat ko'rsatuvchi provayderlardan bunday tizimlarga kirish uchun kompyuter ko'nikmalari va turistik agentliklarda tarmoq resurslaridan foydalanish kabi axborot texnologiyalarining kamida minimal darajasini o'zlashtirishni talab qiladi.

Turizm industriyasi ko'plab jihatlar va quyi tizimlarga ega, shuning uchun u alohida turistik tashkilotlar, mehmonxonalar va boshqa turizm sanoati korxonalari ishini avtomatlashtiradigan ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalarni ishlab chiqishdan tortib, global axborot texnologiyalaridan foydalanishgacha bo'lgan turli xil axborot texnologiyalaridan foydalanishni talab qiladi. Kompyuter tarmoqlari, turizm sohasida axborot texnologiyalaridan foydalanish sohani rivojlantirishning asosiy nuqtalaridan biri bo'lib, bundan tashqari, axborot texnologiyalari tizimi turistik kompaniyalarning sifat ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshirish imkoniyatini beradi.

Turizm industriyasining aksariyat korxonalari ma'lumotlarni qayta ishlash va hujjatlarni rasmiylashtirish va hokazo jarayonlarini avtomatlashtirish uchun turli xil dasturiy va texnologik vositalardan muvaffaqiyatli foydalanmoqda. Internet turistik xizmatlarni yetkazib beruvchi va iste'molchi o'rtasidagi ma'lumotlarni joylashtirish va tarqatishning eng foydali usullaridan biri sifatida faol foydalanilmoqda.

Biroq turizm sohasidagi faollikning o'sishiga qaramay, bugungi kunda yuqori sifatli turistik ma'lumotlarning, ayniqsa, Rossiyaning mahalliy turizm mahsulotlariga oid ma'lumotlarning sezilarli darajada etishmasligi mavjud bo'lib, bu o'sib borayotgan talabni qondirish va sanoatning umumiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu holat raqobatning shakllanishiga to'sqinlik qiladi, bu esa, o'z navbatida, turistik xizmatlar sifatiga salbiy ta'sir qiladi va ularning narxining asossiz ravishda oshishiga olib keladi. Qolaversa, axborot texnologiyalarini joriy etish va qo'llash tegishli uslubiy yordamga ega bo'lmagan, tizimli bo'lmagan, nomutanosib jarayondir. Ko'pgina qo'llaniladigan dasturlar va texnik vositalar allaqachon eskirgan, xalqaro tizimlar bilan integratsiyalashuv jarayonlari minimal, axborot texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha kelishilgan universal yondashuvlar mavjud emas. Bularning barchasi axborotni qayta ishlash va tarqatishni murakkablashtiradi, xizmat ko'rsatish texnologiyalari yaxshi rivojlanmagan, bu, albatta, tashkilotlar faoliyatining samaradorligiga ta'sir qiladi.

Mavjud vaziyat turizm biznesidan axborot texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha mahalliy va xorijiy tajribani umumlashtirishni, bu boradagi ishlarda sa'y-harakatlarni birlashtirishni, texnologik jarayonning ushbu qismini rivojlantirishning eng samarali yo'llarini aniqlashni, bu boradagi sohaga xos yondashuvni talab qiladi. muammoni hal qilish va yangi xavf va qiyinchiliklarga qarshi turish ^[2].

Turizm sohasini axborot bilan ta'minlashning zamonaviy universal tizimini, birinchi navbatda, ichki va kirish turizmini samarali rivojlantirishga, ichki va kirish turizmini shakllantirishga yo'naltirilgan zamonaviy universal tizimini shakllantirish uchun axborot texnologiyalaridan foydalangan holda turizm industriyasi faoliyatini optimallashtirishga kompleks yondashuv zarur. Rossiyada va butun jahon hamjamiyatida yagona axborot turizm makonini yaratish.

Bunday yagona yondashuvga erishilgan taqdirda, turizm sohasini axborot texnologiyalarini qo'llab-quvvatlashni rivojlantirishda samarali oldinga siljish milliy iqtisodiyotni yuksaltirish, ijtimoiy faollik o'sishini jadallashtirish, mamlakat raqobatbardoshligini oshirish va mavqeini xalqaro darajada mustahkamlashning muhim omiliga aylanishi mumkin.

Toshkent viloyatiga tashrif buyuruvchi sayyohlar oqimini ko'paytirish, ularga qulay shart-sharoitlar yaratish hamda mahalliy aholi daromadini oshirish maqsadida Bo'stonliq, Ohangaron, Parkent, Bo'ka, Chinoz, Zangiota tumanlari va Angren shahrida "Oltin halqa" konsepsiyasi asosida zarur infratuzilma shakllantiriladi. Vazirlar Mahkamasining "2019–2021-yillarda Toshkent viloyatida turizm sohasini jadal rivojlantirish to'g'risida"gi qarorida shu haqida so'z yuritiladi.

Hujjatga ko'ra, Toshkent viloyatidagi har bir tuman o'ziga xos bo'lgan turistik mahsulotlarni ishlab chiqib, turizmning alohida yo'nalishlarini rivojlantirib boradi. Masalan, Bo'stonliq tumani "Chorvoq" erkin turistik zonasi, Ugom-Chotqol milliy bog'i, "Chorvoq" suv omboriga ega, hududda turizmning barcha yo'nalishlarini rivojlantirish imkoniyati mavjud; Parkent tumani – tog' oldi hududi hisoblanib, tabiati go'zal, hududning ziyoratgohlari, agroturizm maskanlari, mazali ovqatlanish shoxobchalari mavjud; Zangiota tumani – tarixiy hudud, u ziyorat

turizmi obyekti bo'lgan "Zangiota" majmuasi, hunarmandchilik markazlari, savdo majmualariga ega; Ohangaron tumani tarixiy manzilgohlar, madaniy meros obyektlariga boy, sanoat turizmi yunalishi bo'yicha turizm namoyishi obyektlariga ega; Bo'ka tumanining gastronomik turizm yo'nalishida o'ziga xos turistik obyektlari mavjud; Chinoz tumani Toshkent va vohani bog'lovchi asosiy magistral yo'l bo'yida joylashgan bo'lib, agroturizm, gastronomik turizm va turizmning boshqa turlarini rivojlantirish imkoniyatlariga ega; Angren shahri sanoat shahri ekanligi bilan mashhur, Yangiobod va Lashkarak hududlarining tabiati go'zal, sayyohlarga xizmat ko'rsatuvchi yo'lbo'yi ovqatlanish shoxobchalari bor.

Ta'kidlash joizki, mazkur konsepsiya doirasida dastlab turizm salohiyati yuqori bo'lgan Bo'stonliq, Parkent, Zangiota, Ohangaron, Bo'ka, Chinoz tumanlari va Angren shahri qamrab olinadi, keyinchalik esa viloyatning boshqa hududlariga ham tatbiq qilinadi.

"Oltin halqa" konsepsiyasi quyidagi vazifalar ijrosini nazarda tutadi: Zangiota–Chinoz–Bo'ka–Ohangaron–Angren–Parkent–Bo'stonliq yo'nalishida turizm marshrutlari va yo'l ko'rsatkich xaritalarini ishlab chiqish; Hududlardagi turistik obyektlarni xatlovdan o'tkazish, obyektlarning barcha ma'lumotlarini o'z ichiga olgan pasportlarini tayyorlash, har bir turizm obyektida xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash bo'yicha yo'l xaritalarini ishlab chiqish; Turizm marshrutlaridagi mavjud yo'lbo'yi infratuzilmalarini xatlovdan o'tkazish, ularda xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash choralari ko'rish, yangi tashkil etish zarur bo'lgan yo'lbo'yi infratuzilmalarini joylashtirish manzillarini belgilash va namunaviy loyihalarini tayyorlash; Turizm marshrutlarida yangi turizm obyektlarini tashkil etish yuzasidan jahon tajribasini o'rganish, yangi turizm obyektlarini barpo etish manzillarini aniqlash, namunaviy loyihalarini ishlab chiqish va amalga oshirish; Turizm marshrutlarida alohida "Oltin halqa" yo'nalishli taksilar, zamonaviy yengil avtomashinalar, mikroavtobuslar va avtobuslar qatnovini tashkil qilish; Konsepsiya doirasida hududlarning yo'l infratuzilmasini yaxshilash choralari ko'rish; Hududlarda turistlar uchun milliy urf-odatlarini namoyish etuvchi madaniy-ko'ngilochar tadbirlar dasturini ishlab chiqish va doimiy ravishda tashkil etish; Har bir hududning milliy choyxonalarini tashkil etish; Hunarmandchilikni rivojlantirish, turistlar uchun esdalik sovg'alari tayyorlashni yo'lga qo'yish, hunarmandlarning uy-muzeylarini tashkil etish; Oilaviy mehmon uylarini tashkil qilish bo'yicha tushuntirish ishlari olib borish va aholini tadbirkorlikka jalb qilish; "Oltin halqa" turizm konsepsiyasi doirasida Toshkent viloyatining turizm salohiyatini targ'ib qilish bo'yicha videoroliklar, qo'llanmalar, yo'l ko'rsatkichlar, reklama-targ'ibot materiallari tayyorlash va tarqatish; Turizm obyektlarida xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash bo'yicha sohada faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar xodimlari uchun maxsus o'quv kurslarini tashkil qilish. ^[6]

Toshkent viloyatida turizmni har tomonlama rivojlantirish uchun uning ommaviy reklamasi va har bir kishi uchun barcha sayyohlik obektlari haqidagi ma'lumotlarning mavjudligi zarur. Axborot texnologiyalari bu holda ushbu maqsadga erishishning eng muhim vositasidir. Turizmni rivojlantirish uchun axborot texnologiyalari quyidagi yo'nalishlarda qo'llanilishi kerak:

- viloyatning barcha turistik obyektlari va diqqatga sazovor joylari haqida kengaytirilgan internet saytini yaratish;
- televideniye, radio, viloyatning muhim internet portallari, ijtimoiy tarmoqlarda viloyatning turistik obyektlarini reklama qilish;
- viloyatdagi mehmonxonalardagi joylarni, avto va temir yo'l transporti uchun chiptalarni onlayn bron qilish va to'lashning moslashuvchan tizimini yaratish;
- boshqa hududlardagi turistik obyektlarni reklama qilish.

Yuqorida aytilganlarning barchasi sayyohlarga kerakli ma'lumotlarni tezda topishga yordam beradi va shu orqali mintaqadagi turistik obyektlarga tashrif buyurishni oshiradi. Ya'ni bu turizm rivojlanishining asosiy ko'rsatkichidir.

Bizning zamonamizda axborot texnologiyalaridan foydalanmasdan turizmning rivojlanishini tasavvur qilib bo'lmaydi. Internetning rivojlanishi nafaqat aloqa narxini pasaytirish, balki turizm bozorining barcha ishtirokchilari uchun yagona ofis sifatida ishlash uchun real imkoniyatni olish imkonini beradi. Masalan, Internet orqali global bronlash tizimlari bilan ishlash sayyohlik agentligiga nafaqat istalgan vaqtda narxlar va bo'sh ish o'rinlari soni to'g'risida tezkor va ishonchli ma'lumot olish, balki buyurtmaning barcha bosqichlarida uning amalga oshirilishning bajarilishini kuzatish imkoniyatini beradi. ^[6]

Shunday qilib, Toshkent viloyatida turizmni rivojlantirishning past sur'atlari muammosini turizm xizmatlarini ko'rsatishning kuchli Internet-sektorini ishlab chiqish va joriy etish orqali hal qilish mumkin, bunda Toshkent viloyatining turizm xizmatlari to'g'risida ma'lumotlar taqdim etiladi.

Adabiyotlar:

1. Персианов В. В., Логвинова Е. И. Информационные системы. http://www.tsput.ru/res/informat/infosist_dou/ident.htm
2. Жертовская Е. В., Кравченко М. А. Анализ информационно-технологического обеспечения туристской индустрии в Российской Федерации. Международный студенческий научный вестник №6, 2013. – 4 С.
3. Морозов М. А., Морозова Н. С. Информационные технологии в социально-культурном сервисе и туризме. М.: Издательский центр "Академия", 2005. – 240 С.
4. <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnye-tehnologii-v-sfere-turizma>.
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-informatsionnyh-tehnologiy-v-razviti-turizma-tambovskoy-oblasti>
6. <https://xs.uz/uzkr/post/toshkent-viloyatining-turizm-salohiyati-oltin-halqa-konsepsiyasi-asosida-rivozhlantiriladi>.
7. <https://lex.uz/ru/docs/4673605>.
8. Акбаба, А. (2005). Измерение качества обслуживания в гостиничном бизнесе: исследование в бизнес-отеле в Турции. International Journal of Hospitality Management, 25(2), PP. 170–192.
9. Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: многозначная шкала для измерения потребительского восприятия качества услуг. Журнал розничной торговли, 64 (1), 12–37.
10. Gronroos, C. (1978). Сервис-ориентированный подход к маркетингу услуг. European Journal of Marketing, 12(8), PP. 588–601.
11. <https://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnyy-turizm-v-rossii-problemy-i-perspektivy-1>
12. Sparks, R., Westgate, M. (2002). Широкие и целенаправленные стратегии спонсорства в канадском женском хоккее. Международный журнал спортивного маркетинга и спонсорства, 4(1), стр. 59–84.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Jtmoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Тел.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.

